

Uitgaan en middelengebruik: trends in Vlaanderen

Tina Van Havere

Abstract Uitgaan is een belangrijk onderdeel van het sociale leven van jonge mensen. Elk weekend worden clubs en discotheken druk bezocht en in de zomerperiode gaan duizenden mensen naar muziekfestivals en dance-events in België en de buurlanden. Een belangrijk fenomeen dat steeds meer aandacht krijgt, is middelengebruik tijdens het uitgaan. Jonge mensen die regelmatig naar clubs en discotheken gaan, zouden vaker xtc en andere illegale drugs gebruiken. Internationaal onderzoek geeft een eerste indicatie over het middelengebruik tijdens het uitgaan en de daarbij horende trends. Vanaf 2003 onderzoekt de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) in Vlaanderen het middelengebruik van uitgaanders.

Inleiding

Internationaal onderzoek wijst op een verband tussen drugs, muziek en het nachtleven (Calafat e.a. 1999; Measham e.a., 2001; Riley e.a., 2001; Tossmann e.a., 2001; Ter Bogaert & Engels, 2005). Het gebruik van legale en illegale middelen is onder mensen die uitgaansgelegenheden bezoeken veel wijder verbreid dan onder de totale bevolking (EWDD, 2002). Voor jonge mensen is uitgaan een aangename tijdsbesteding, een moment om zich te ontspannen, zich eens goed uit te leven of gewoon met vrienden een losse babbel te hebben. Het weekend wordt geassocieerd met ‘vrijheid’, waaraan geen verplichtingen

en verantwoordelijkheden te pas komen (Calafat e.a., 2001). De aanvaarding van genotsmiddelen is er groter dan wettelijk getolereerd. Drugs geven de jongeren de gelegenheid om een parallel leven te creëren dat een tegengewicht biedt aan de onzekerheden van het dagelijks leven (Moore & Miles, 2004). Toch wil uitgaan en plezier hebben niet noodzakelijk zeggen dat men veel gaat drinken, roken en drugs gebruiken (Calafat e.a., 2001).

Na enkele sterfgevallen door het innemen van PMA, die verkocht werd als xtc, groeide de bezorgdheid van de Belgische overheid over de toenemende populariteit van bepaalde drugs in jongerensubculturen, zoals de dancescene. Onderzoek naar middelengebruik in het uitgaansleven is in België, maar ook wereldwijd, nog zeer beperkt (Winstock e.a., 2001).

Het Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (EWDD, 2002) pleit voor doelgericht wetenschappelijk onderzoek naar gebruikspatronen, de context waarin gebruikt wordt, risicobeleving en maatregelen, zodat een gerichte en specifieke aanpak in recreatieve settings mogelijk is. Om hieraan tegemoet te komen, organiseert de Vereniging voor Alcohol en andere Drugproblemen (VAD) sinds 2003 een onderzoek naar trends in drugsgebruik in het uitgaansleven in het kader van Partywise¹, het preventieconcept voor het uitgaansleven. Het onderzoek bestaat uit een kwalitatief deel en een kwantitatief deel (Van Havere e.a., 2004; Van Havere e.a., 2005). De resultaten van de interviews met sleutelfiguren uit het uitgaansmilieu worden uitgebreid besproken in het onderzoeksrapport (Van Havere e.a., 2005). Dit artikel beschrijft de resultaten van het

Tina Van Havere (✉)

T. Van Havere is stafmedewerker preventie en studie en onderzoek bij de Vereniging voor Alcohol- en Andere Drugproblemen, Vander Lindenstraat 15, 1030 Brussel. E-mail: tina.vanhavere@vad.be.

¹ www.partywise.be.

kwantitatieve onderzoek ('survey'). In de discussie vertalen we de resultaten in preventieaanbevelingen.

Methode

Het onderzoek maakte gebruik van schriftelijk in te vullen vragenlijsten. Meer dan 650 uitgaanders waren bereid om aan de survey deel te nemen. Deze vond voor het eerst plaats in 2003 en werd herhaald in 2005. De doelgroep van de enquête bestond uit personen die uitgaan, zowel gebruikers als niet-gebruikers. De respondenten werden 'at random' geselecteerd op dans- en muziekevenementen en in clubs in Vlaanderen. Op locatie stelden de onderzoekers zich verspreid op en vroegen elke vijfde voorbijganger een vragenlijst in te vullen. Het gaat hier om een aselecte steekproef.

We vroegen de toestemming aan organisatoren en eigenaars van verschillende dans- en muziekevenementen en van clubs om de enquêtes op hun locatie af te nemen. Niemand weigerde, mede doordat VAD dubbele anonimitet garandeerde (zowel locatie als respondent bleef anoniem) en door positieve ervaringen met het onderzoek in 2003.

Wanneer uitgaanders toestemden (we hadden een 'response rate' van 66,2%) kregen ze een vragenlijst, clipboard en pen mee om zelf in te vullen, waardoor de anonimitet verzekerd werd. Anderstaligen werden geweigerd omdat het hier gaat om een Nederlandstalige vragenlijst. Personen met een Nederlandse nationaliteit werden eveneens geweigerd, omdat het onderzoek beperkt is tot de Vlaamse populatie. Ook mensen die zichzelf aanboden om een vragenlijst in te vullen werden geweigerd: een bias door zelfselectie² is dus uitgesloten. Deze mensen werden wel geturfd door de onderzoekers.

De vragen van de survey zijn gebaseerd op bestaande vragenlijsten (Vercaigne & Walgrave, 1995; Calafat e.a., 1999; Riley e.a., 2001; Tossmann e.a., 2001; Hacourt, 2002). Via gesloten en enkele open vragen werden de respondenten gevraagd over demografische gegevens, hun middelengebruik, wanneer en met wie ze gebruiken, bij wie en wanneer ze hun drugs kopen, combigebrauk, gezondheidsmaatregelen en trends in het drugsgebruik.

In 2005 werden er enkele aanpassingen in de vragenlijst doorgevoerd, op basis van de resultaten van het kwalitatief onderzoek van 2004. Zo kwam uit de interviews naar voren dat de gayscene en goaparties³ gerelateerd zijn aan meer middelengebruik en dat uitgaanders

meer alcohol drinken voor ze uitgaan. In de vragenlijst van 2005 werd rekening gehouden met de resultaten uit de interviews door bijvoorbeeld toevoeging van een vraag over seksuele voorkeur, goaparties of 'indrinken'.

Resultaten

Respons en demografische gegevens

In 2005 werden in totaal 670 ingevulde vragenlijsten verzameld die geschikt zijn voor verdere analyse. De proefgroep had een gemiddelde leeftijd van 22 jaar en 8 maanden ($M = 22,7$, $SD = 5,4$), was voornamelijk hetero en bestond uit 449 mannen en 212 vrouwen. Er waren niet veel respondenten ouder dan 30 (7%). Iets minder dan de helft was nog student en iets minder dan de helft had een baan. Twee op de drie woonde nog bij de ouders. De respondentengroep was vergelijkbaar met die van 2003; alleen de gemiddelde leeftijd in 2005 lag iets hoger (t -test; $p < 0,05$).

Uitgaanscultuur

Enkele antwoordcategorieën verdienen verduidelijking. Fuiven staan in Vlaanderen voor traditionele 'onder de kerk'-feestjes met een jong publiek, doorgaans georganiseerd door een jeugdorganisatie om geld te verdienen om het voortbestaan te verzekeren. De opkomst kan verschillen naar gelang de grootte van de locatie en de optredende deejay. Zo kan een fufi honderd bezoekers hebben, maar er zijn ook grotere fuiven die tot enkele duizenden bezoekers aantrekken. Festivals zijn verspreid over meerdere dagen en opgebouwd rond een programma met verscheidene artiesten. Deze komen minder frequent voor. Alleen in de zomer kun je in Vlaanderen bijna elk weekend naar een festival. Naar fuiven kun je het gehele jaar.

Vier vijfde van de respondenten duidde een van de muzieksoorten onder de categorie 'dance' als voorkeur aan, twee derde rockmuziek en iets meer dan de helft een mix van zuidere en funky muziek. In de laatste dertig dagen bezochten meer dan vier van de vijf respondenten een café. Fuiven kwamen op de tweede plaats als meest frequent bezocht, gevolgd door festivals. Discotheken werden door minder respondenten bezocht, maar de frequentie van bezoeken lag hoger dan bij festivals, wellicht doordat discotheken vaker open zijn en er maar een beperkt aantal festivals is. Vergelijken met de resultaten van 2003 ging een groter aantal in 2005 naar fuiven en bezochten minder uitgaanders festivals (t -test; $p < 0,05$) (zie tabel 1).

² Foutenmarge die kan ontstaan doordat mensen die zichzelf aanbieden (zelfselectie) een bepaalde mate van interesse vertonen.

³ Feesten waar voornamelijk goatrance gedraaid wordt. Deze feesten hebben vaak een illegaal karakter.

Tabel 1 Percentage respondenten naar favoriete muziekcategorie en naar uitgaansgelegenheid en gemiddelde bezoeksfrequentie.

Muziekcategorie en	uitgaansgelegenheid	
Percentage en aantal respondenten (n)	Gemiddeld aantal bezoeken (SD) in de afgelopen 30 dagen	
Dancemuziek	81,3 (523)	
Rockmuziek	66,1 (425)	
Zuidere en funky muziek	51,8 (333)	
Café	86,8 (561)	8,3 (7,0)
Fuif	56,3 (369)	3,0 (3,2)
Festival	54,9 (358)	1,8 (2,8)
Discotheek	49,1 (325)	3,6 (3,6)
Concert	36,1 (234)	2,3 (3,1)
Jeugdhuizen	26,6 (174)	4,6 (5,9)
Goafeestje	5,2 (35)	2,3 (3,6)
Holebiparty	1,9 (13)	1,7 (1,2)

Middelengebruik

Het middelengebruik van de respondenten wordt beschreven in termen van regelmatig, occasioneel, niet-gebruik en laatstejaarsgebruik (zie tabel 2). Alcohol bleek nog steeds het meest gebruikte product in de uitgaanssetting te zijn. Ook als er sprake was van combigebriuk kwam alcohol op de eerste plaats. Meer dan de helft van de respondenten gebruikte in het laatste jaar minstens eenmaal per week alcohol. Het laatstejaarsgebruik van alcohol daalde in vergelijking met 2003 ($\bar{\sigma}^2 = p < 0,05$). Er werd minder regelmatig gedronken en iets meer occasioneel (zie tabel 1). Bijna iedereen die energiedrinks gebruikte, dronk dit occasioneel of regelmatig in combinatie met alcohol.

1. Bijna de helft van alle respondenten gebruikte in het laatste jaar een illegale drug (44,2%). Dit is vergelijkbaar met 2003.
2. Bijna iedereen van deze groep gebruikte cannabis occasioneel of regelmatig (87,0%). Meer dan een op de tien gebruikte dagelijks cannabis (11,6%). Dit is bijna het dubbele van het dagelijks gebruik van alcohol (6,7%). Bekijken we het regelmatig gebruik dan merken we dat alcohol toch meer dan het dubbele van cannabis scoorde. In vergelijking met 2003 daalde het laatstejaarsgebruik van cannabis duidelijk ($\bar{\sigma}^2 = p < 0,05$). Dit heeft voornamelijk te maken met de daling in regelmatig gebruik (31,4% in 2003; zie tabel 2).
3. Een zesde van alle respondenten heeft in het laatste jaar xtc gebruikt, een op de acht cocaïne. Het gebruik van

xtc en cocaïne vertoont ongeveer hetzelfde patroon. Het gaat voornamelijk om occasioneel gebruik.

4. Bij speed zien we dat het gebruik beperkt blijft tot experimenteren (ooit, maar niet in het laatste jaar). Het laatstejaarsgebruik van speed wijst op een lichte daling ten opzichte van 2003 ($\bar{\sigma}^2 = p < 0,05$).
5. Het gebruik van de nieuwe producten zoals GHB, ketamine en Viagra® blijft, in deze steekproef, beperkt. Hoewel beperkt kent ketamine een lichte stijging ($\bar{\sigma}^2 = p < 0,05$). Ook het gebruik van medicatie (opwekkende medicatie en kalmeringsmiddelen) blijft beperkt.

Combigebruik

De vraag naar combigebriuk was tweeledig: enerzijds bevroegen we de frequentie van combigebriuk en anderzijds de meest gebruikte middelen in de combinatie. Bijna de helft (46,3%) van de laatstejaarsgebruikers bleek regelmatig alcohol met andere illegale drugs te combineren. Een op de vier (23,7%) gebruikte regelmatig illegale drugs met andere illegale drugs. Het tweede deel van de vraag naar welke combinaties dan het meeste gebruikt worden, leverden voornamelijk combinaties met alcohol, cannabis en xtc op. Het combigebriuk vertoont hetzelfde patroon als in 2003.

Uitgaanspatronen en middelengebruik

Onder de bezoekers van discotheken en liefhebbers van dance zijn er meer laatstejaarsgebruikers van illegale drugs. Respondenten die frequent discotheken bezoeken, gebruiken vaker middelen: xtc, cocaïne, smartdrugs, energydrinks in combinatie met alcohol, cannabis en speed. Bovendien combineren zij ook vaker verschillende illegale drugs. Hetzelfde geldt voor dancemuziek liefhebbers: hoe liever men dancemuziek hoort, hoe vaker deze middelen gebruikt worden en hoe vaker men combigebriuk vertoont.

In de groep van rockliefhebbers komen minder laatstejaarsgebruikers voor. Deze groep gebruikt minder frequent energydrinks in combinatie met alcohol, smartdrugs, xtc en cocaïne. Zij die regelmatig naar een café, fuiven of festivals gaan, gebruiken frequenter alcohol. De typische ‘uitgaansdrugs’ komen minder voor op festivals en in jeugdhuizen. (Zie tabel 3.)

Discussie

In 2001 werd in België voor de eerste maal de module over illegaal drugsgebruik in de vragenlijst van de National Health Interview Survey toegevoegd. Cannabis

Tabel 2 Frequentie van middelengebruik (%)

	Nooit gebruikt	Ooit, maar niet het laatste jaar	Niet gebruik	Eenmaal per maand of minder	Meermaals per maand	Occasioneel gebruik	Eenmaal per week	Meermaals per week	Dagelijks	Regelmatig gebruik	Laatstejaarsgebruik
Alcohol	6,5	4,0	10,5	11,6	20,7	32,3	17,0	33,5	6,7	57,2	89,5
Energydrinks	26,1	15,8	41,9	27,5	12,8	40,3	8,8	6,8	2,1	17,8	58,1
Alcohol in combinatie met energydrinks	40,6	15,4	56,0	20,2	11,4	31,7	6,8	4,6	0,9	12,3	44,0
Cannabis	41,9	19,7	61,6	11,8	6,1	17,9	3,0	5,9	11,6	20,6	38,4
Xtc	72,6	11,6	84,2	9,4	2,9	12,3	2,0	0,8	0,8	3,5	15,8
Cocaïne	77,4	10,3	87,7	7,0	2,6	9,6	1,5	0,6	0,6	2,7	12,3
Smartdrugs	78,8	13,0	91,8	5,2	1,4	6,5	0,9	0,5	0,3	1,7	8,2
Speed	81,8	11,2	93,0	3,3	1,7	5,0	0,9	0,5	0,6	2,0	7,0
Kalmeringsmiddelen	84,8	9,9	94,7	2,9	1,1	4,0	0,5	0,5	0,5	1,4	5,3
Opwekkende medicatie (Cupagon®, pervitine, Rilatín®)	86,2	8,8	95,0	2,3	1,2	3,5	0,5	0,5	0,6	1,5	5,0
Psilo's/paddo's	79,4	16,1	95,5	3,5	0,5	3,9	0,2	0,0	0,5	0,6	4,5
Poppers	85,2	12,1	97,3	1,4	0,8	2,1	0,5	0,0	0,2	0,6	2,7
LSD	89,8	7,9	97,7	1,4	0,5	1,8	0,2	0,0	0,3	0,5	2,3
Ketamine	95,5	2,9	98,3	0,3	0,8	1,1	0,3	0,2	0,2	0,6	1,7
Viagra®	97,4	0,9	98,3	0,8	0,0	0,8	0,0	0,2	0,8	0,9	1,7
GHB	92,1	6,2	98,3	0,9	0,3	1,2	0,0	0,2	0,3	0,5	1,7
Heroïne	97,9	1,1	98,9	0,3	0,0	0,3	0,2	0,2	0,5	0,8	1,1

Niet-gebruik: nooit-gebruik en ooit, maar niet het laatste jaar. Occasioneel gebruik: eenmaal per maand of minder; meermaals per week; dagelijks.

Tabel 3 Uitgaanspatronen en middelengebruik.

Middelen	Discotheek	Café	Festival	Jeugdhuis	Fuif
r_s	r_s	r_s	r_s	r_s	
Alcohol	ns	0,25*	0,15*	ns	0,16*
Cannabis	ns	ns	ns	ns	ns
Smartdrugs	0,20*	ns	-0,18*	ns	ns
Speed	0,22*	ns	ns	ns	ns
Energydrinks	0,22*	ns	ns	ns	0,18*
Xtc	0,26*	ns	ns	-0,15*	ns
Energydrinks in combinatie met alcohol	0,28*	ns	ns	ns	ns
Cocaïne	0,30*	ns	ns	-0,18*	ns
Combinatie illegale drugs met andere illegale drugs	0,21*	ns	ns	-0,22*	ns

*Significant: $p < 0,05$; ns = niet significant.

bleek de meest gebruikte illegale drug (2,8% in de laatste maand), voornamelijk bij de jongeren. Het gebruik in de laatste maand van xtc was lager dan 1% in de bevolkingsgroep tussen 15 en 64 jaar (Sleiman e.a., 2003). De gebruiksfrequenties in het uitgaansonderzoek liggen dus duidelijk hoger. Ook de Europese cijfers verzameld door het EMCDDA wijzen erop dat het middelengebruik in het uitgaansleven hoger ligt dan in de algemene bevolking (EWDD, 2005).

Sinds het begin van het onderzoek is alcohol het belangrijkste middel dat in het uitgaansleven gebruikt wordt. Dit wordt bevestigd door de internationale literatuur (Tossmann e.a. 2001; Pijlman e.a., 2003). Er is wel een daling van het laatstejaarsgebruik en dan voornamelijk van het regelmatig gebruik van alcohol. De sociale aanvaardbaarheid van alcohol beïnvloedt de frequentie van het alcoholgebruik in het uitgaansleven. Aangezien alcohol drinken aanvaard is bij volwassenen, beschouwen jongeren en jongvolwassenen het drinken van alcohol als normaal en onderdeel van het volwassen worden (Engels & Knibbe, 1997). Mensen stellen er niet zoveel vragen over als bij het gebruik van illegale drugs.

Uit onderzoek blijkt dat als er problemen zijn door middelengebruik, dit vaak door het gebruik van alcohol komt (Pijlman e.a., 2003). Het gaat hier dan om gezondheidsproblemen maar ook om problemen in het verkeer en met agressie (Bieleman e.a., 1998). In preventiecampagnes naar jonge mensen in het algemeen en in het uitgaansmilieu in het bijzonder, zien we dat het gebruik van illegale drugs wordt benadrukt. Uit dit onderzoek blijkt dat alcohol niet uit het oog verloren mag worden en dat er wellicht meer aandacht besteed moet worden aan de risico's van alcoholgebruik.

Meer dan een van de drie van de uitgaanders gebruikte cannabis in het laatste jaar. Het dagelijks gebruik van cannabis ligt hoger dan dat van alcohol, terwijl regelmatig alcoholgebruik dubbel zo vaak voorkomt dan regelmatig gebruik van cannabis. In vergelijking met 2003 merken we

een daling in het dagelijks cannabisgebruik van een op vijf naar een op negen. Cannabis is het meest gebruikte illegale middel in de Europese Unie (EWDD, 2005). De cijfers over gebruiksfrequentie die we in het uitgaansonderzoek vonden, zijn vergelijkbaar met het Europees uitgaansonderzoek van Calafat e.a. (1999).

Het percentage dagelijks gebruik van cannabis in de cijfers van 2003 en 2005 is verontrustend. We kunnen ons afvragen of er bij deze respondenten sprake is van cannabisafhankelijkheid of het risico op cannabisafhankelijkheid hierbij groot is. Het cannabisgebruik is een onderdeel van de (jongeren)cultuur geworden volgens Decorte en zijn collega's, die een onderzoek deden bij cannabisgebruikers in Vlaanderen (2003). Net zoals bij alcohol moeten we vooral aandacht vragen voor de korte-termijn effecten (bijv. rijden onder invloed, gebruik in aanwezigheid van minderjarigen en juridische gevolgen) en voor combigebrauk, dat vaak voorkomt tijdens het uitgaan.

Het middel dat na cannabis en alcohol het meest gebruikt wordt, is xtc. Een zesde van de respondenten gebruikte in het laatste jaar xtc, voornamelijk occasioneel. Ook bij combigebrauk komt het op de derde plaats als meest genoemde middel. Internationaal onderzoek erkent xtc als de op een na meest gebruikte illegale drug (EWDD, 2005; Calafat e.a., 1999). De literatuur meldt een stagnering of zelfs afname van het xtc-gebruik bij de algemene bevolking (Pijlman e.a., 2003). Verschillende onderzoeken tonen aan dat xtc-gebruikers typische combigebraukers zijn, die zowel legale als illegale middelen mixen met xtc (Topp e.a., 1999; Allott & Redman, 2006).

Xtc wordt voornamelijk tijdens het uitgaan gebruikt. Dit toont het belang van preventie-initiatieven tijdens het uitgaan of in de uitgaanssetting aan. Gratis waterverstrekking kan voorkomen dat gebruikers uitgedroogd geraken; ook een goede temperatuur en een 'chill out'-ruimte zijn nodig. Als het echt fout gaat, kan het personeel van de uitgaansgelegenheid een cursus eerste hulp bij drugincidenten volgen. Andere

methoden (bijv. 'peer support') kunnen ingezet worden op het event zelf om de uitgaanders te informeren over hun drugsgebruik. Vaak hebben deze maatregelen ook hun nut voor niet-gebruikers; ook zij zijn onderhevig aan gezondheidsrisico's bij het uitgaan.

Een op acht uitgaanders gebruikte in het laatste jaar cocaïne, voornamelijk occasioneel. Speed werd door een beperkte groep gebruikt: 7% gebruikte het laatste jaar speed. De meesten doen dit occasioneel. Voor speed merken we een daling van laatstejaarsgebruik. In vergelijking met het Europees onderzoek in het uitgaansleven (SONAR 98; Calafat e.a., 1999) liggen de gebruikscijfers van het voorliggende uitgaansonderzoek voor cocaïne en speed iets lager. De literatuur duidt op een stijging wat betreft de gebruiksfrequentie van cocaïne in Europa (EWDD, 2005; Nabben e.a., 2005b), maar dit wordt niet bevestigd in dit onderzoek.

Het EWDD stelt in het jaarverslag van 2004 dat de cocaïneconsumptie onder jonge recreatieve gebruikers over het algemeen laag is. Dit zou nog steeds te danken zijn aan de hogere prijs van cocaïne ten opzichte van xtc-pillen. Toch is cocaïne reeds in prijs gedaald en dit zou volgens Calafat e.a. (1999) een invloed hebben op de groeiende populariteit van cocaïne. De gemiddelde straatwaarde in 2003 van cocaïne en xtc in België is respectievelijk 45 euro per gram en 5,5 euro per pil (Sleiman, 2005). Het gebruik van cocaïne is beperkt in dit onderzoek. Aangezien cocaïnegebruik geassocieerd wordt met ernstige gezondheidsproblemen (bijv. roekeloos gedrag, uitputting, hartritmestoornissen), is het toch belangrijk om aandacht te hebben voor mogelijke trends op dit gebied.

Welke argumenten er meespelen in de keuze voor cocaïne in plaats van xtc of andere uitgaansdrugs, is een interessant onderwerp voor verder onderzoek. Zo blijken jonge mensen met een beperkt uitgaansbudget soms toch te kiezen voor een duurdere drug als cocaïne.

Zowel uit de enquêtes van 2003 als 2005 blijkt dat uitgaanders weinig in contact komen met GHB en ketamine. Het gebruik van ketamine is iets gestegen in vergelijking met 2003. GHB wordt maar door een minderheid van de respondenten gemeld, in tegenstelling tot wat we de laatste tijd in de media vernamen. In Nederland is GHB de afgelopen jaren steeds populairder is geworden onder een steeds grotere groep gebruikers (Pijlman e.a., 2003; Korf e.a., 2004). Doosje⁴ beweert dat het gebruik van GHB in Nederland overdreven wordt (mede door de media) en eigenlijk maar beperkt gebruikt wordt. Volgens Calle⁵ is het gebruik van GHB in Vlaanderen over zijn hoogtepunt heen. Dit zou de beperkte gebruikscijfers in het uitgaansonderzoek kunnen verklaren. Ook ketaminegebruik blijft

in Nederland beperkt tot een kleine subcultuur van gebruikers (Pijlman e.a., 2003; Nabben, 2005b).

GHB en ketamine hebben een duidelijk ander effect dan de traditionele uitgaansdrugs (speed, cocaïne, xtc). Ze werken remmend, waardoor ze nooit razend populair zullen worden in het uitgaansleven (De Loor⁶). Correcte en feitelijke informatie over GHB blijft ondanks de frequentie van gebruik zeer belangrijk, omdat er nog steeds hardnekkige mythen leven als zou GHB een vloeibare vorm van xtc zijn.

Drie vierde van de laatstejaarsgebruikers van illegale drugs uit het onderzoek combineert alcohol met illegale drugs en iets minder dan de helft combineert verschillende illegale drugs. Alcohol, cannabis en xtc worden het vaakst opgegeven als de middelen die zij het meest gebruiken. Verschillende combinaties komen regelmatig voor. Bij vergelijking over de jaren heen vinden we geen duidelijke verschillen.

Uit de literatuur merken we dat combigebruik regelmatig voorkomt in het uitgaansleven (Nabben & Korf, 2000; Measham e.a., 2001; Pijlman e.a., 2003). Wereldwijd groeit de aandacht voor combigebruik omdat het grote gezondheidsrisico's inhoudt en kan leiden tot zeer onaangename gevolgen. Het risico op een overdosis wordt groter. De effecten van een drugmix zijn persoonsgebonden, en afhankelijk van hoeveel iemand gebruikt. Combigebruik kan ervoor zorgen dat effecten sterker worden en/of langer aanhouden, maar ook dat ze elkaar juist tegenwerken of afzwakken. Maar ook de samenstelling van het middel en de context beïnvloeden de effecten. De gevolgen zijn dus nog minder voorspelbaar dan bij het gebruik van een enkele drug.

In het onderzoek zijn meer uitgaanders die illegale drugs combineren met alcohol dan uitgaanders die illegale drugs met andere illegale drugs combineren. Hier zou 'gewoonte' een belangrijke rol spelen. Preventieboodschappen moeten uitgaanders er daarom op wijzen dat ze vaak combineren uit gewoonte, hen ontraden verschillende middelen te combineren en hen informeren over mogelijke effecten. Het is hierbij van belang om alcohol niet te vergeten in de verschillende combinaties. De resultaten van het uitgaansonderzoek bevestigen dat preventie en 'harm reduction'-boodschappen de focus op combigebruik moeten leggen. Op de vernieuwde website van Partywise heeft de bezoeker toegang tot een pagina waar verschillende producten kunnen worden gecombineerd. Voor diegenen die EHBO verlenen op events is het belangrijk op de hoogte te zijn van het fenomeen en van de meest

⁴ Persoonlijke mededeling Otto Doosje, medewerker Trimbos-instituut (2004).

⁵ Persoonlijke mededeling dr. Calle, spoedarts en coördinator van de EHBO-posten op grote evenementen in Gent (17 februari 2004). Deze uitspraak is gebaseerd op zijn praktijkervaring.

⁶ Persoonlijke mededeling August De Loor, directeur Stichting Adviesbureau Drugs.

effectieve aanpak om verdere schade te voorkomen. Een belangrijk aandachtspunt is tevens deskundigheidsbevordering voor personeel van hulpdiensten en medewerkers van hulpposten (bijv. Rode Kruis, Vlaamse Kruis).

Hoe vaker men naar een discotheek gaat, hoe meer er illegale drugs met andere illegale drugs gecombineerd worden. Deze respondenten gebruiken ook vaker illegale middelen. Het gebruik van alcohol gaat samen met een stijgend aantal bezoeken aan cafés, festivals en vuiven. Bovendien luisteren gebruikers liever naar dancemuziek dan niet-gebruikers. De resultaten geven aan dat naarmate men liever dancemuziek beluistert, bepaalde middelen frequenter gebruikt worden (o.a. cannabis). Onder rockliefhebbers komen minder laatstejaarsgebruikers van illegale drugs voor. De link tussen dancemuziek en middelengebruik wordt bevestigd in verschillende onderzoeken (Calafat e.a., 1999; Riley e.a., 2001; Tossmann e.a., 2001; Chen e.a., 2006). Calafat e.a. (2001) stellen zelfs dat sommigen die tot deze scene behoren het drugsgebruik promoten en het afschilderen als een inclusiecrterium van de scene. Anderzijds kan het ook zijn dat ervaren drugsgebruikers aangetrokken worden door ‘raves’, zoals vroegere generaties drugsgebruikers aangetrokken werden door rockconcerten (Adlaf & Smart, 1997).

De resultaten uit het uitgaansonderzoek bevestigen de hypothese over de samenhang tussen muziekstijl en drugsgebruik, en meer specifiek tussen dance en drugsgebruik (Forsyth e.a., 1997). Het drugsgebruik behoort in tegenstelling tot vroeger tot een lifestyle. Deze lifestyle impliceert ook naar discotheeken gaan, clubs bezoeken en naar ‘outdoor-dance-events’ gaan. Dancemuziek of deze settings hebben geen oorzakelijke rol, maar zijn verbonden met drugsgebruik omdat drugsgebruikers zich vereenzelvigen met de lifestyle waartoe dance behoort. Malbon (1999) heeft het over ‘belonging’, het bij een groep behoren. Men probeert zich te identificeren met een bepaalde subcultuur en neemt de consumptiepatronen van die subcultuur over. Dit identificeren gaat over de herkenning dat sommige mensen zoals zijzelf zijn en anderen juist niet. Er bestaat dan een behoefte om in de nabijheid te zijn van de groep mensen die dezelfde emotionele betekenis geeft aan het uitgaan.

Tot besluit

Middelengebruik en uitgaan is in Vlaanderen een weinig onderzocht fenomeen. VAD geeft met het uitgaansonderzoek een aanzet tot het objectiveren van het middelengebruik in het uitgaansleven. Met de resultaten kunnen we meer inzicht in deze setting krijgen en concrete preventie-initiatieven ontwikkelen. Enerzijds zijn er nu cijfergegevens van de enquêtes van 2003 en 2005,

ingevoerd door uitgaanders. Anderzijds is er de informatie uit de interviews met professionals uit het uitgaansleven en de uitgaanders zelf. Het meest opvallend is dat alcohol uitgaansdrug nummer één blijft. Het laatstejaarsgebruik van cannabis, alcohol en speed is gedaald.

Literatuur

- Adlaf, E.M., & Smart, R.G. (1997). Party subculture of dens of doom? An epidemiological study of rave attendance and drug use patterns among adolescent students. *Journal of Psychoactive Drugs*, 29, 193-198.
- Allott, K., & Redman, J. (2006). Patterns use and harm reduction practices of ecstasy users in Australia. *Drug and Alcohol Dependence*, 82, 168-176.
- Bieleman, B., Maarsingh, H., & Meijer, G. (1998). *Aangeschoten wild: onderzoek naar jongeren, alcohol, drugs en agressie tijdens het uitgaan*. Groningen: Intraval.
- Bogt, T.F.M. ter, & Engels, R.C.M.E. (2005). ‘Partying’ hard: party style, motives for and effects of MDMA use at rave parties. *Substance Use and Misuse*, 40, 1479-1502.
- Calafat, A., Bohrn, K., Juan, M., Kokkevi, A., Maalsté, N., Mendes, F., Palmer, A., Sherlock, K., Simon, J., Stocco, P., Sureda, M.P., Tossmann, P., Wijngaart, G. van de, & Zavatti, P. (1999). *Night life in Europe and recreational drug use (Sonar 98)*. Valancia: Irefrea.
- Calafat, A., Fernandez, C., Juan, M., Bellis, M., Bohrn, K., Hekkarainen, P., Kilfoyle-Carrington, M., Kokkevi, A., Maalsté, N., Mendes, F., Siamou, I., Simon, J., Stocco, P., & Zavatti, P. (2001). *Risk and control in the recreational drug culture: SONAR project*. Palma de Mallorca: Irefrea.
- Chen, M.-J., Miller, B.A., Grube, J.W., & Waiters, E.D. (2006). Music, substance use and aggression (2006). *Journal of Studies on Alcohol*, 67, 373-381.
- Decorte, T., Muys, M., & Slock, S. (2003). *Cannabis in Vlaanderen: patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers*. Leuven: Acco.
- Engels, R.C.M.E., & Knibbe, R.A. (1997). De zonnige zijde van alcoholgebruik: de betekenis van drinken en uitgaan voor jongeren. *Tijdschrift voor Alcohol, Drugs en andere Psycho-trope Stoffen*, 22, 154-163.
- Europes Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (2002). Recreatief druggebruik. Een belangrijke uitdaging voor de EU. *Drugs in Beeld*(briefing 6).
- Europes Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (2005). *Jaarverslag 2005: stand van de drugsproblematiek in Europa*. Portugal: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.
- Forsyth, A.J.M., Barnard, M., & McKeganey, N.P. (1997). Musical preference as an indicator of adolescent drug use. *Addiction*, 92, 1317-1325.
- Hacourt, G. (2002). *Ecstasy: pilules sans ordonnances: usages et usagers de nouvelles drogues de synthèse*. Parijs: l'Harmattan.
- Havere, T. Van, Donder, E. De, Vriendt, W. De, Geirnaert, M., Rosiers, J., & Schrooten, J. (2004). *Partywise: kwantitatief onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven (2003)*. Brussel: VAD.
- Havere, T. Van, Donder, E. De, Geirnaert, M., Schrooten, J., & Vermeulen, V. (2005). *Partywise: kwalitatief onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven (2004)*. Brussel: VAD.
- Havere, T. Van, Donder, E. De, Geirnaert, M., & Schrooten, J. (2006). *Partywise: kwantitatief onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven (2005)*. Brussel: VAD.

- Korf, D.J., Nabben, T., & Benschop, A. (2004). *Antenne 2003: trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Malbon, B. (1999). *Clubbing. Dancing, ecstasy and vitality*. London: Routledge.
- Measham, F., Aldridge, J., & Parker, H. (2001). *Dancing on drugs: risk, health and hedonism in the british club scene*. London: Free Association Books.
- Moore, K., & Miles, S. (2004). Young people, dance and the subcultural consumption of drugs. *Addiction Research and Theory*, 12, 507–523.
- Nabben, T., & Korf, D. (2000). *De combiroes: gecombineerd gebruik van alcohol met cannabis, cocaïne, xtc en amfetamine*. Amsterdam: Thela Thesis.
- Nabben, T., Quaak, L., & Korf, D.J. (2005a). *NLTrendwatch: gebruikersmarkt uitgaansdrugs in Nederland 2004-2005*. Amsterdam: Rozenbergh.
- Nabben, T., Benschop, A., & Korf, D.J. (2005). *Antenne 2004: trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Pijlman, P.T.A., Krul, J., & Niesink, R.J.M. (2003). *Uitgaan en veiligheid: feiten en fictie over alcohol, drugs en gezondheidsverstoringen*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Riley, S.C.E., James, C., Gregory, D., Dingle, H., & Cadger, M. (2001). Patterns of recreational drug use at dance events in Edinburgh, Scotland. *Addiction*, 96, 1035–1047.
- Sleiman, S. (Ed.) (2005). *Belgisch nationaal rapport over drugs (2005)*. EMCDDA: Lissabon.
- Topp, L., Hando, J., Dillon, P., Roche, A., & Solowij, N. (1999). Ecstasy use in Australia: patterns of use and associated harm. *Drug and Alcohol Dependence*, 55, 105–115.
- Tossmann, P., Boldt, S., & Tensil, M-D. (2001). The use of drugs within the techno party scene in European metropolitan cities. *European Addiction Research*, 7, 2–23.
- Vercaigne, C., & Walgrave, L. (1995). *Jeugd tussen (sub)culturen en business. Een onderzoek naar megadancings, house en de last van recreatie*. Leuven: Katholieke Universiteit.
- Winstock, A.R., Griffiths, P., & Stewart, D. (2001). Drugs and the dance music scene: a survey of current drug use patterns among a sample of dance music enthusiasts in the UK. *Drug and Alcohol Dependence*, 64, 9–17.